

Лішик Ольга Петрівна

*аспірант Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президенті України*

ORCID 0000-0002-0211-1498

e-mail: lishyk.olga@gmail.com

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ

Порушено проблему соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Зазначено, що ця проблема набула значущості через окупацію територій Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим. Наведено статистику щодо вимушених переселенців в Україні. Акцентовано увагу, що значну кількість внутрішньо переміщених осіб становлять діти. Проаналізовано основні підходи до забезпечення соціального захисту дітей. Описано механізм забезпечення соціальної адаптації дітей-переселенців. Висвітлено основні складнощі, які виникають при реалізації права на освіту внутрішньо переміщених осіб, та окреслено шляхи їх подолання.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи; діти-переселенці; соціальний захист; соціальна адаптація; право на освіту; органи державної влади.

Постановка проблеми. Питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) для України як держави є надзвичайно важливими. Відповідно до статистичних даних, станом на 3 вересня 2018 р. в Україні зареєстровано 1,52 млн внутрішніх переселенців (за цим показником країна посідає дев'яте місце у світі). Майже 17% загальної чисельності ВПО становлять діти [1]. Такі дані свідчать, що зазначена проблема є досить актуальною і вимагає ґрунтовного аналізу з подальшою реалізацією різнобічних підходів до її вирішення.

Зауважимо, що питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб набули значущості через окупацію територій Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим. Без сумніву, органи державної влади України приділяють значну увагу вирішенню проблем внутрішніх переселенців, проте у цьому напрямі потрібна щоденна кропітка робота, адже війна на Сході України не вщухає, ситуація постійно змінюється, як і змінюються місця перебування та проживання вимушених переселенців. Тому наразі діючий механізм соціального захисту вказаної категорії населення потребує подальшого розвитку та удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення правового і соціального захисту ВПО є предметом наукових досліджень багатьох вчених. Так, проблеми біженців вивчали закордонні науковці: К. Бран, Г. Гудвін-Гілл, Ж. Зайончковська, Е. Муні, В. Потапова, Т. Хаммар,

А. Ястребова та інші. У вітчизняній науці ця проблематика порушувалася у наукових працях І. Василенка, О. Виноградової, І. Гарної, Є. Герасименка, І. Ковалишина, О. Макарової, О. Малиновської, Є. Микитенка, М. Романюка та інших. Однак, зважаючи на ситуацію на Сході України та ситуацію з анексією Криму, подальші наукові дослідження з обраної теми залишаються актуальними.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Аналіз чинного законодавства засвідчив, що здебільшого соціальний захист внутрішньо переміщених осіб охоплює задоволення матеріальних потреб дорослого населення. Як правило, він пов'язаний із працевлаштуванням, забезпеченням житлом, соціальними виплатами. Проте необхідно зважати, що значну кількість вимушених переселенців становлять діти та молодь, які також стикаються з низкою проблем соціального спрямування. Отже, мета статті – здійснити аналіз проблеми соціального захисту внутрішньо переміщених осіб у контексті забезпечення права на освіту та окреслити основні підходи до її вирішення.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб”, “внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру” [2]. Щодо України, то ситуація з внутрішніми переселенцями наразі набула найбільшої актуальності з часів Другої світової війни та аварії на Чорнобильській АЕС. При цьому обсяги внутрішньої міграції після аварії на Чорнобильській АЕС сягали 162 тис. осіб. Нинішні ж показники перевищують показники кількості переселенців із Чорнобильської зони майже у 10 разів, що вказує на масштабність проблеми і необхідність пошуку шляхів її вирішення.

На сьогодні в Україні розроблено низку документів, які гарантують правовий та соціальний захист зазначеної категорії населення. Такими документами є: Закони України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” [3], “Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб” [4], Постанови Кабінету Міністрів України “Про облік внутрішньо переміщених осіб” [5], “Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам” [6], “Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам” [7] щодо.

Розглядаючи питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, передусім необхідно зупинитися на визначенні цього поняття, оскільки у традиційному розумінні його прийнято пов'язувати з наданням фінансової

допомоги вразливим категоріям населення. Проте проведені нами наукові розвідки вказують на дещо ширший аспект поняття “соціальний захист”. Так, Н. Малярова пов’язує соціальний захист із задоволенням матеріальних, духовних чи інших потреб людини [8]. В. Москаленко трактує поняття “соціальний захист” як систему заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального функціонування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя та перспектив [9]. Водночас у документах та публікаціях Організації Об’єднаних Націй вказується, що, окрім соціального страхування і забезпечення, соціальний захист враховує такі галузі соціальної інфраструктури: освіту, охорону здоров’я, суспільний транспорт, муніципальне житло, охорону навколишнього середовища [10]. Це означає, що соціальний захист не обмежується лише фінансовими виплатами або наданням пільг на отримання певних послуг, а є системою заходів, спрямованих на повноцінне життя людини.

Як ми вже наголошували, велику кількість переселенців в Україні становлять діти, які вимушено змінили місце свого проживання та навчання. В аналітичній записці щодо забезпечення соціального захисту дітей внутрішньо переміщених осіб вказується, що “саме вони зазнають значних складностей соціального і психоемоційного характеру, пов’язаних зі зміною середовища проживання та звичного кола спілкування, тим паче, якщо така міграція спричинена війною” [11]. Переїзд до іншого міста, зміна місця проживання, зміна звичного середовища здатні спричинити психологічну травму навіть дорослій людині. Без сумніву, дитяча та підліткова психіка є більш вразливою. Фахівці у галузі психології стверджують, що дитячі психологічні травми є найсильнішими. До того ж, практично усі діти-переселенці переживають стрес, пов’язаний із війною та її наслідками, що підсилює дію психологічних травм. Як правило, такі діти потребують допомоги психолога, який повинен злагоджено працювати з батьками, вихователями та вчителями.

У нашому дослідженні ми звернулися до напрацювань практикуючого психолога, психотерапевта, спеціаліста у галузі сімейного консультування та особистісного зростання Ю. Дернового, який описує ознаки, що свідчать про наявність психологічних проблем у людини, а саме:

- внутрішній дискомфорт, напруженість, постійна стомлюваність;
- різноманітні види залежності, деструктивної поведінки, чого не було минулому;
- неможливість тривалий час здійснити будь-які починання (знайти хобі, друзів) [12].

Окрім того, фахівець звертає увагу на прояви у дітей таких тривожних сигналів, як зниження успішності, замкнутість, агресія. Перераховані симптоми повинні привертати максимум уваги до дитини як з боку батьків, так і всього педагогічного колективу навчального закладу, де перебуває дитина, зокрема й психолога.

Нині психологічній службі відводиться особливе місце в організації навчально-виховного процесу закладів освіти. Вона є складовою державної системи охорони психологічного здоров'я громадян України. Зважаючи на зміни, які відбуваються у державі загалом та в освіті зокрема, у цьому році розпочато реформування організації роботи психологічної служби, про що свідчить низка нормативних документів. Одним із таких документів є Положення про психологічну службу в системі освіти України, у якому зазначається, що практичний психолог, який працює у закладах і установах освіти, повинен здійснювати психологічний супровід адаптації до умов освітнього процесу [13]. Саме такого супроводу потребують діти-переселенці з тимчасово окупованих територій.

На сьогодні існує багато методів і технік психологічної допомоги дітям, які перебувають у кризових ситуаціях, зокрема дітям-переселенцям. Проте не треба забувати, що до використання цих методів необхідно підходити професійно, щоб своїми діями не нашкодити дитині. Як правило, діти постійно знаходяться у соціумі (в садочку, школі чи іншому навчальному закладі, серед друзів), а це означає, що їхня соціальна адаптація залежить від дій оточуючих людей. Значна роль у цьому процесі належить школі (або іншому навчальному закладу), адже саме там діти проводять більшу частину часу. Тому в навчальному закладі, де є учні-переселенці, повинен втілюватися комплекс заходів щодо їхнього “влиття” в новий колектив із подальшою соціальною адаптацією (табл. 1).

Таблиця 1

Орієнтовний комплекс заходів із метою соціальної адаптації дітей-переселенців

Оточення	Дії
Батьки	Максимально надають інформацію педагогам, психологу про особливості дитини, її інтереси, вподобання
Педагоги	Приділяють більше уваги дитині-переселенцю, проводять із нею індивідуальні бесіди, залучають до активного життя класу (навчальної групи)
Психологи	Враховують при роботі статус дитини
Однокласники (одногогрупники)	Не залишають дітей-переселенців одних, залучають у свої компанії, разом проводять вільний час
Психологічна та соціальна служба	Проводять діагностику, консультування, корекцію

Як бачимо, для забезпечення ефективності реалізації заходів із метою соціальної адаптації дітей-переселенців необхідна тісна співпраця батьків, педагогів, психолога, однокласників (або одногогрупників), а у навчальному закладі повинен панувати сприятливий соціально-психологічний клімат, для забезпечення якого знову ж є важливою діяльність психологічної служби.

У наступному нашому дослідженні окремо зупинимося на питанні забезпечення права на освіту внутрішньо переміщених осіб. Відповідно до чинного законодавства України (ст. 53 Конституції України, Закон України

“Про освіту”), внутрішньо переміщені особи, як і інші громадяни України, мають право на якісну освіту. Проте при її здобутті, на жаль, виникають певні проблеми.

Однією з таких проблем є мовний бар'єр. У ст. 10 Конституції України прописано, що державною мовою в Україні є українська мова, при цьому держава забезпечує її всебічний розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України [14]. Зважаючи на Основний Закон, навчання в закладах освіти в Україні переважно відбувається українською мовою. За статистичними даними, оприлюдненими рухом “Простір свободи”, загалом в Україні у 2015 – 2016 н. р. частка школярів, що здобували освіту українською мовою, становила 89,5% (без урахування окупованих територій). Але цей розподіл є досить нерівномірним. Так, частка школярів, що навчалися у школах із українською мовою навчання, у Рівненській області за вказаний період сягала 100%, у Київській – 94,7%, тоді, як у Луганській та Донецькій областях – 49,7% та 35,7% відповідно. Наведені показники та практичний досвід свідчать, що, окрім проблеми соціальної адаптації, також існує проблема мовної адаптації дітей-переселенців. Тому керівництво закладів освіти, де здобувають освіту внутрішньо переміщені особи, при організації навчально-виховного процесу повинно враховувати наявність зазначеної проблеми і всебічно сприяти успішному засвоєнню ВПО навчального матеріалу із різних предметів. Окрім того, потрібно зважати, що українська мова є одним із обов'язкових предметів при здачі державної підсумкової атестації, яка проходить у формі ЗНО. Як наслідок, у навчальних закладах має бути розроблений механізм ефективного вивчення української мови дітьми-переселенцями. Такими заходами можуть стати додаткові заняття та факультативні курси з вивчення української мови, розроблення двомовних дидактичних матеріалів (українською та російською мовами), складання діалогів українською мовою для спілкування з внутрішньо переміщеними особами.

Досить важливим для нашого дослідження є факт державної гарантії рівного доступу громадян України до освіти. Саме з цією метою в країні створено освітні центри “Крим – Україна” та “Донбас – Україна”. Завдяки цим центрам абітурієнти з непідконтрольних територій можуть вступати до українських ЗВО за спрощеною системою. Алгоритм спрощеної процедури вступу представлено на сайті Міністерства освіти і науки України. Також на сайті міститься інформація, що під час навчання на бюджетних місцях держава гарантує внутрішньо переміщеним особам:

- соціальну стипендію;
- підручники на безоплатній основі;
- безоплатний доступ до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних навчальних закладах.

Якщо внутрішньо переміщена особа навчається за контрактною формою, то держава надає пільговий довгостроковий кредит для здобуття освіти [15].

У контексті забезпечення права на освіту для осіб, які проживають на непідконтрольних територіях Донецької або Луганської областей, діє спрощена процедура вступу до ПТНЗ.

Необхідно зазначити, що важливим аспектом соціального захисту внутрішньо переміщених осіб є гарантія працевлаштування. Пошук роботи стає однією з багатьох проблем, із якими стикаються вимушені переселенці. Часто з різних причин ВПО не мають змоги влаштуватися за фахом. Професії, за якими вони працювали раніше, можуть виявитися незатребуваними в нових регіонах або ж за даними професіями відсутні вакансії. У цьому випадку за сприянням державної служби зайнятості внутрішньо переміщені особи мають можливість отримати ваучер для перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації чи підготовки на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні [16]. Таке навчання здійснюється закладами вищої, професійної (професійно-технічної) освіти та установами, які мають ліцензію на надання освітніх послуг. Для отримання ваучера ВПО необхідно звернутися до центру зайнятості, після чого укласти договір про навчання з відповідним навчальним закладом.

Окрім того, на сьогодні в Україні реалізовується низка програм із надання грантів внутрішньо переміщеним особам на навчання (зокрема й професійне навчання). Це гранти Міжнародної організації з міграції, Європейського Союзу, Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) тощо. Завдяки отриманим коштам вимушені переселенці можуть підвищити рівень професійної освіти, розпочати або відновити колишній бізнес, тобто включатися у повноцінне життя.

Загальновідомо, що проблемами внутрішньо переміщених осіб опікуються не тільки органи державної влади України, а і різноманітні благодійні, релігійні, громадські організації. Починаючи з 2014 р., у країні відбуваються акції допомоги вимушеним переселенцям та військовим, які захищають цілісність України як держави. За цей час серед українців значно зріс рівень патріотизму та національної самосвідомості.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, з огляду на події, які відбуваються на Сході України, та через анексію Криму, питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб є особливо актуальними. На сьогодні державна політика України спрямована на забезпечення прав вимушених переселенців. В країні діє механізм соціального захисту ВПО, який враховує і соціальний захист дітей-переселенців, проте він потребує щоденного удосконалення та доопрацювання. Одним із аспектів соціального захисту ВПО є забезпечення права на освіту. Держава гарантує рівний доступ до освіти вимушеним переселенцям із Криму та Донбасу. Проте проблеми, які виникають при здобутті освіти ВПО, необхідно вирішувати спільними зусиллями як органів державної влади, так і соціальними та психологічними службами, а також навчальними закладами.

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт телеканалу Zik. URL : https://zik.ua/news/2018/09/03/stanom_na_3_veresnya_2018_roku_v_ukraini_zareiestrovano_152 mln_vnutrishnih_1398985 (дата звернення: 04.10.2018).
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України № 1706-VII від 20.10.2014 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-vii> (дата звернення: 08.10.2018).
3. Там само.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб : Закон України № 245-VIII від 05.03.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/245-viii> (дата звернення: 08.10.2018).
5. Про облік внутрішньо переміщених осіб : Постанова Кабінету Міністрів України № 509 від 01.10.2014 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-p> (дата звернення: 08.10.2018).
6. Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України № 637 від 05.11.2014 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-p> (дата звернення: 08.10.2018).
7. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України № 365 від 08.06.2016 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-p> (дата звернення: 08.10.2018).
8. Малярова Н. В., Несмеянова М. И. Социальная защита детства: концептуальный подход // Социологические исследования. 1991. № 4. С. 79—83.
9. Москаленко В. В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави // Наукові записки. 2003. Т. 21. С. 42.
10. Усиление социальной защиты и уменьшение уязвимости в условиях глобализации в мире : Доклад генерального секретаря ООН / Экономический и Социальный Совет (Февраль 2001 г.). URL : http://www.rcicd.org/pub/entity/RC_Section/4033/img/multilateral_international_institutions_toolkit.pdf (дата обращения: 10.10.2018).
11. Забезпечення соціального захисту дітей внутрішньо переміщених осіб. URL : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ditu-14275.pdf> (дата звернення: 05.10.2018).
12. Довбыш М. Переселенцы: прошло 4 года – советы психолога для ВПЛ. URL : <http://4mama.ua/mom/psychology/7747-proshlo-4-goda-kak-adaptiruyutsya-pereselentsy-psiolog-ot-tom-kuda-obratitsya-za-podderzhkoj> (дата обращения: 11.10.2018).
13. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України : Наказ Міністерства освіти і науки України № 509 від 22.05.2018 р. URL : <https://drive.google.com/file/d/1kX—tmR5YnW0QmzB1WatXduf0ufMM2hB/view> (дата звернення: 11.10.2018).
14. Конституція України, затверджена Законом України № 254 к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.10.2018).
15. Спрощена процедура вступу. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/donbas-krym/2018/06/18/1/flyer_Donbas_abiturients-2-01.jpg (дата звернення: 05.10.2018).
16. Офіційний сайт державної служби зайнятості. URL : <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/informaciya-dlya-vnutrishno-peremishchenyh-osib> (дата звернення: 11.10.2018).

Статтю подано: 10.09.2018

Статтю схвалено: 21.09.2018

Lishyk Olha Petrivna

*Postgraduate student of Lviv Regional Institute for Public Administration of the
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

ORCID 0000-0002-0211-1498

e-mail: lishyk.olga@gmail.com

SOCIAL PROTECTION OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN THE CONTEXT OF ENSURING THE RIGHT TO EDUCATION

Problem setting. The issue of social protection of internally displaced persons is very topical. As at 3 September 2018, there are 1.52 million of internally displaced persons registered; the number is regarded as rather high. This problem is of great importance because of the occupation of the territories in Donetsk, Luhansk and the Autonomous Republic of Crimea.

Recent research and publications analysis. Both foreign and Ukrainian scholars have been exploring the subject of ensuring the legal and social protection of internally displaced persons, i.e. K. Bran, H. Hudvin-Hill, Zh. Zayonchkovska, E. Muni, V. Potapova, T. Khammar, A. Yastrebova, I. Vasylenko, O. Vynohradova, I. Harna, Ye. Herasymenko, I. Kovalyshyn, O. Makarova, O. Malynovska, Ye. Mykytenko, M. Romaniuk. Despite that fact, this issue is still topical now.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. The analysis of the problem concerning the social protection of internally displaced persons in the context of ensuring the right to education is performed and the main approaches to its solution are highlighted.

Paper main body. According to the Law of Ukraine “On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons” it is defined that “an internally displaced person is a citizen of Ukraine, a foreigner or a stateless person, who is legally in the territory of Ukraine and has the right to permanent residence in Ukraine, which was forced to leave his place of residence as a result or in order to avoid the negative consequences of an armed conflict, temporary occupation, widespread manifestations of violence, human rights violations and natural or man-made emergencies”. It is mentioned that the certain amount of current statutory instruments guarantee the legal and social protection of internally displaced persons.

The main approaches to the definition of the notion “social protection” are analyzed. The attention is paid to the fact that social protection cannot consist of only financial payments and benefits in order to get some services, on the contrary, it is a system of actions oriented to persons’ fulfilling life, and so it embraces the following social infrastructure branches: education, health protection, public transport, municipal housing and environmental protection.

The problem of ensuring the right to education of internally displaced persons is one of the central issues of their social protection. Approximately 17% of internally displaced persons stand for children, who changed their place of residence and had witnessed the horrors of war. Thus, children experience great social, psychological and emotional difficulties. Consequently, both the psychological support and the adaptation to new conditions of the studying process are of great importance and necessity. Besides, one of the most significant roles in the process of adaptation belongs to parents, teachers, classmates (or groupmates).

The majority of internally displaced children from the territories under occupation are Russian-speaking ones. Therefore, they face the language problem during the forced

migration. It means that the mechanism of efficient Ukrainian studying of internally displaced children should be developed. Such actions may include extracurricular activities based on learning Ukrainian language, the usage of bilingual didactic materials (in Ukrainian and Russian), the introduction of communicative dialogues in Ukrainian etc.

Nowadays in the country, there have been successfully established and function educational centres “Crimea – Ukraine” and “Donbas – Ukraine”, due to which the prospective students from the territories under occupation enter the Ukrainian universities using the simplified procedure. The mechanism and elements of social protection of internally displaced persons in the context of ensuring the right to education are social scholarships, obtaining textbooks without payment, free access to the Internet and systems of the database at the state and municipal educational establishments.

Conclusions of the research and prospects for further studies. To summarize, the problems of internally displaced persons are still urgent. And ensuring the right to education is one of them. The state guarantees an equal access to education for internally displaced persons. The consistency of actions of public authorities, social and psychological services and also educational establishments ensure the aforementioned guarantee.

Key words: internally displaced persons; internally displaced children; social protection; social adaptation; right to education; public authorities.

References

1. Ofitsiyniy sait telekanalu Zik. (2018). URL : https://zik.ua/news/2018/09/03/stanom_na_3_veresnya_2018_roku_v_ukraini_zareiestrovano_152 mln_vnutrishnih_1398985 [in Ukrainian].
2. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib. № 1706-7. (2014) [in Ukrainian].
3. Ibid.
4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo posylennia sotsialnoho zakhystu vnutrishno peremishchenykh osib. № 245-8. (2015) [in Ukrainian].
5. Pro oblik vnutrishno peremishchenykh osib. № 509. (2014) [in Ukrainian].
6. Pro zdiisnennia sotsialnykh vyplat vnutrishno peremishchenym osobam. № 637. (2014) [in Ukrainian].
7. Deiaki pytannia zdiisnennia sotsialnykh vyplat vnutrishno peremishchenym osobam. № 365. (2016) [in Ukrainian].
8. Malyarova, N., Nesmeyanova, M. (1991). Sotsialnaya zaschita detstva: kontseptualnyy podhod. *Sotsiologicheskiye issledovaniya*, № 4, pp. 79-83 [in Russian].
9. Moskalenko, V. (2003). Sutnist sotsialnoho zakhystu ta yoho mistse v politytsi sotsialnoi derzhavy. *Naukovi zapysky*, Vol. 21, pp. 42 [in Ukrainian].
10. Ekonomicheskyy i Sotsialnyy Sovet. (2001). *Usilenie sotsialnoy zaschity i umenshenie uyazvimosti v usloviyah globalizatsii v mire*. URL : http://www.rcicd.org/pub/entity/RC_Section/4033/img/multilateral_international_institutions_toolkit.pdf [in Russian].
11. Zabezpechennia sotsialnoho zakhystu ditei vnutrishno peremishchenykh osib. (2018). URL : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ditu-14275.pdf> [in Ukrainian].
12. Dovbyish, M. (2018). *Pereselency: proshlo 4 goda – sovery psihologa dlja VPL*. URL : <http://4mama.ua/mom/psychology/7747-proshlo-4-goda-kak-adaptiruyutsya-pereselentsy-psiholog-ot-tom-kuda-obratitsya-za-podderzhkoy> [in Russian].

13. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro psikhologichnu sluzhbu u systemi osvity Ukrainy. № 509. (2018) [in Ukrainian].
14. Konstytutsiia Ukrainy. № 254 k/96-VR. (1996) [in Ukrainian].
15. Sproshchena protsedura vstupu. (2018). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/donbas-krym/2018/06/18/1/flyer_Donbas_abiturients-2-01.jpg [in Ukrainian].
16. Ofitsiynyi sait derzhavnoi sluzhby zainiatosti. (2018). URL : <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/informaciya-dlya-vnutrishno-peremishchenyh-osib> [in Ukrainian].

Paper submitted: 10.09.2018

Paper accepted: 21.09.2018

Цитування: Лішик О. П. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб у контексті забезпечення права на освіту // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 3 (56) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. С. 136—145.

Citation: Lishyk, O. P. (2018). Sotsialnyi zakhyst vnutrishno peremishchenykh osib u konteksti zabezpechennia prava na osvitu. *Efficiency of Public Administration*, Issue 3(56), pp. 136-145.